Living Mythologies

族际音乐　传统、现代和未来的　神话接力

ÂM NHẠC XUYÊN TỘC NGƯỜI: “MẠCH SÔNG THẦN THOẠI” GIỮA TRUYỀN THỐNG, HIỆN ĐẠI VÀ TƯƠNG LAI

Billboard China | 15 tháng 7 năm 2017 • Tác giả: Huệ Trí Như • Chuyên đề đặc biệt – Âm nhạc muôn phương, số 4

Living Mythologies (Mạch sống Thần thoại)

LỜI MỞ ĐẦU

Một thầy giáo trung học từng nói với học trò rằng, khi sáng tác The Wall (Bức tường), Pink Floyd không chỉ muốn đưa chúng ta đến với những điều chưa từng biết, mà còn muốn phơi bày một sự thật đáng suy ngẫm: con người đôi khi miễn cưỡng đến nhường nào trước việc tìm hiểu những nền văn hóa khác biệt.

Ngồi dưới lớp học năm ấy, Andy Bauer đặc biệt thấm thía lời nhận xét ấy.

Nhiều năm sau, khi bắt đầu sáng tác âm nhạc của riêng mình, Andy nuôi dưỡng một khát vọng: tạo nên thứ âm nhạc có khả năng đưa con người bước thẳng vào thế giới của những nền văn hóa khác, bằng con đường trực tiếp nhất, nguyên sơ nhất và đầy hứng khởi nhất.

Anh gọi đó là “âm nhạc xuyên tộc người” (interethnic music).

KHI NHỮNG THẾ GIỚI ÂM THANH GẶP NHAU

Gặp lại Andy Bauer tại phòng thu trong khu sáng tạo văn hóa Mậu Long, tôi nhận thấy anh chẳng thay đổi bao nhiêu so với ba năm trước.

Ban nhạc Living Mythologies (Mạch sống Thần thoại) của Andy đang thực hiện album đầu tay, với gần 90% khối lượng công việc đã hoàn tất. Buổi thu âm hôm ấy chủ yếu dành cho phần trống và guitar.

Tay trống Azmat Hekim xuất hiện đúng hẹn, mang theo hai chiếc trống daf và một chiếc trống châu Phi. Nghệ sĩ guitar Yasen ngồi bên bàn điều khiển, đôi tay khẽ lướt trên dây đàn. Thành viên nữ duy nhất của ban nhạc, Nguyễn Phương Trân, ngồi trên ghế sofa, chăm chú đọc cuốn “Vì sao trở thành kẻ thù: Luận về xung đột tộc người và tôn giáo”.

Một khúc dân ca Tuva du dương vang lên, rồi lại vang lên. Tôi và Phương Trân thỉnh thoảng trao đổi vài câu chuyện. Những cuộc thảo luận xen lẫn các lượt thu âm kéo dài từ tám giờ tối cho đến tận đêm khuya.

Living Mythologies trong buổi phỏng vấn độc quyền với Billboard China.

TỪ TIẾNG HÁT TUVA ĐẾN MỘT HÀNH TRÌNH TÌM KIẾM BẢN SẮC ÂM NHẠC

Mối duyên quen biết giữa tôi và Andy bắt đầu từ năm 2014. Tháng Sáu năm ấy, Alash, ban nhạc Tuva nổi tiếng, thực hiện chuyến lưu diễn đầu tiên tại Trung Quốc, với một trong những điểm dừng là Bắc Kinh. Những âm thanh như vọng về từ trời cao và lòng đất của Alash đã khiến khán giả xúc động sâu sắc.

Đêm diễn ấy, Andy Bauer xuất hiện với tư cách nghệ sĩ mở màn, trình diễn một tiết mục độc tấu đặc sắc. Một gương mặt phương Tây cất lên chất giọng của miền Đông Bắc Á — sự kết hợp giữa hình ảnh và âm thanh ấy vừa bất ngờ, vừa cuốn hút. Đó cũng là lần đầu tiên tôi được chứng kiến một người Mỹ biểu diễn nghệ thuật hát cổ họng khöömei. Trong vốn trải nghiệm âm nhạc còn hạn chế của mình, tôi cảm nhận lối trình diễn của Andy hết sức tự nhiên, mang đậm tinh thần Tuva.

Người Tuva gìn giữ những truyền thống tín ngưỡng gắn với shaman giáo và quan niệm vạn vật hữu linh. Tiếng Tuva thuộc nhóm ngôn ngữ Turk (Thổ), còn nghệ thuật hát cổ họng đa thanh của họ lại mang một sức hấp dẫn gần như huyền hoặc. Phần trình diễn của Andy, theo một cách trực quan, đã mở ra trước mắt khán giả một cánh cửa dẫn vào thế giới văn hóa Tuva.

Andy Bauer

Ngồi đối diện tôi lúc này, Andy và cô gái Việt Nam Nguyễn Phương Trân đều từng theo học chương trình tiến sĩ tại Đại học Dân tộc Trung ương ở Bắc Kinh. Hai người đã đăng ký kết hôn tại đây. Phương Trân kể rằng chính mối quan tâm chung dành cho văn hóa Nội Á đã đưa họ đến với nhau.

> *"Khoảng cuối những năm trung học, tôi bắt đầu cảm thấy những bài hát tiếng Anh mình nghe có phần lặp lại. Những âm thanh ấy không còn đủ sức thôi thúc tôi thử thách bản thân, tìm kiếm những điều tốt đẹp hơn. Tôi chủ động tìm nghe nhạc Ấn Độ. Khoảng mười hai năm trước, tôi đến xem một buổi biểu diễn gần Chicago và tình cờ được nghe ban nhạc Yat-Kha. Đó là lần đầu tiên tôi tiếp xúc với nghệ thuật hát cổ họng Tuva. Từ đó, tôi đặc biệt say mê âm nhạc nơi này."*

NGUYỄN PHƯƠNG TRÂN: TỪ VĂN CHƯƠNG XÔ VIẾT ĐẾN TIẾNG HÁT MIỀN ALTAI

Nguyễn Phương Trân đến Bắc Kinh đã mười năm, sớm hơn Andy hai năm. Gia nhập Living Mythologies, gần đây cô đang học một cách có hệ thống nghệ thuật trình diễn đàn bầu và thanh nhạc.

Andy Bauer (trái) và Nguyễn Phương Trân (phải)

Mẹ của Phương Trân là một nhà nghiên cứu văn học. Cùng với ảnh hưởng sâu rộng của văn hóa Xô viết tại Việt Nam, môi trường gia đình đã đưa cô đến với nhiều tác phẩm văn học Liên Xô từ thuở nhỏ. Trong số những nhà văn cô yêu thích có Chinghiz Aitmatov, nhà văn Kyrgyzstan nổi tiếng, một gương mặt tiêu biểu của nền văn học Xô viết đương đại.

Những trang viết của Aitmatov về dãy Thiên Sơn và hồ Issyk-Kul đã gieo vào trí tưởng tượng của Phương Trân một miền đất xa xôi, vừa lạ lẫm vừa thân thuộc. Sau khi đến Đại học Dân tộc Trung ương học thạc sĩ, cô kết bạn với một nữ sinh người Kazakh đến từ Ili. Hai người nhanh chóng trở nên thân thiết. Những cuộc gặp gỡ tình cờ ấy dần kết thành một niềm tin mãnh liệt trong Phương Trân: nhất định trong đời mình, cô phải một lần đặt chân đến Thiên Sơn.

Nguyễn Phương Trân

PAYZULA: TỪ URUMQI ĐẾN BERKLEE, HÀNH TRÌNH PHÁ VỠ NHỮNG GIỚI HẠN

Trực tiếp trước khi rời phòng thu, Andy cho biết thành viên mới của ban nhạc, Payzula, sắp trở về Bắc Kinh để hội ngộ cùng mọi người. Một tuần sau, tôi gặp chàng nghệ sĩ tài năng xuất thân từ Berklee tại nhà Andy.

Năm 2009, Payzula giành học bổng toàn phần vào Berklee College of Music, trở thành nghệ sĩ người Uyghur đầu tiên theo học tại ngôi trường danh tiếng này. Sau khi tốt nghiệp, anh tiếp tục phát triển sự nghiệp âm nhạc tại Boston và thành lập ban nhạc funk mang tên Background Orcs.

Nghệ sĩ bass Payzula

LIVING MYTHOLOGIES: BA MƯƠI NHẠC CỤ, SÁU KỸ THUẬT HÁT CỔ HỌNG VÀ TÁM NGÔN NGỮ

Living Mythologies được thành lập năm 2015, quy tụ những nghệ sĩ xuất thân từ nhiều vùng đất và truyền thống âm nhạc khác nhau: Radik Tyulyush, Azmat Hekim, Yasen Altan, Payzula, Nguyễn Phương Trân và Andy Bauer. Với hơn ba mươi loại nhạc cụ, sáu kỹ thuật hát cổ họng và tám ngôn ngữ, họ tìm kiếm một thế giới âm thanh phong phú được hình thành từ những cuộc tiếp xúc sâu sắc và lâu dài với các nền văn hóa khác nhau.

Nghệ sĩ Tuva Radik Tyulyush

> *"Có thể tóm lược thứ âm nhạc ấy bằng hai từ: vibe và live. Tôi gọi nó là vive music. Đó là một thứ âm nhạc sống động, đương đại, có hệ thống biểu đạt độc lập của riêng mình."*

Nghệ sĩ guitar Yasen Altan

VƯỢT QUA NHỮNG ĐƯỜNG BIÊN CỦA BẢN SẮC

Khi tôi hỏi vì sao lựa chọn gia nhập Living Mythologies, Payzula trả lời: "Ban nhạc này không mang dấu ấn áp đảo của bất kỳ một cá nhân nào. Andy không có tư tưởng lấy người Mỹ làm trung tâm. Con người được trở về với trạng thái nguyên sơ, không bị định nghĩa bởi màu da, vùng đất xuất thân hay nhạc cụ mình chơi. Vạn vật vốn là một thể thống nhất."

Living Mythologies

LỜI KẾT

Từ góc nhìn của một nhà dân tộc học, Nguyễn Phương Trân chia sẻ: “Nếu thông qua âm nhạc, thanh âm của các cộng đồng sống ở những vùng đất xa xôi ấy có thể hiện ra trước mọi người một cách trực quan và sống động; nếu âm nhạc có thể giúp người nghe biết rằng trên thế giới tồn tại một nơi như vậy, đẹp đẽ đến thế, thì đối với tôi, đó đã là một niềm mãn nguyện.”

Hãy cùng chờ đón album mới của Living Mythologies.

Tay trống Azmat Hekim

Tôi tin rằng “tộc người” có tồn tại. Ngôn ngữ và hương vị, chẳng hạn — những thứ một dân tộc thể hiện đôi khi mang tính độc nhất tuyệt đối. Thế nhưng, nếu bước ra ngoài khung khổ quốc gia hay tộc người, liệu hình thức trình diễn âm nhạc có thể trở nên hoàn chỉnh hơn? Hãy cùng chờ đón album mới của Living Mythologies.